

ԵՂԻՎԱՐԴ

(Եղիշե պատրիարք Տերտերյան)

ԿԱՐՄԻՐ ԶՕՐԱՎԱՐ*

(Հատվածներ պոեմից, Երուսաղեմ, 1975, տպարան սրբոց Հակոբյանց)

Առաստ էր գարնանային.
Կը հնչէին զանգերն անդու
Տաճարներուն,
Եւ ամէն կողմ կը լսուէին
Երգ ու աղօթք դառնաթախիծ:

Մապիսն հեռուն, արծաթաթագ,
Մէջքին կապած սուրն Երասխին
Աղամանդեայ,
Կոտի պատրաստ ասպետ մ'ինչպէս՝
Կը պատուէր գլխուն իջած
Ամպերը սև:

Հովի թեւով, տազնապահար,
Հետախոյզներ կը հասնէին,
Հաղորդելու թէ թշնամին

Կը մօտենար հարստային
Սահմաններուն Հայ աշխարհին:

Բանակն Հայոց,
Տօնէն յետոյ կարմիր Զատիկի,
Հագած երկաթ, հուր ու հաւառք,
Ոգետրմամբ մարտիրոսի
Կ'ըլլար հաղորդ՝
Մահու, կենաց մեծ խորհուրդին:
Կ'որոտային շեփորներ գոո՝
Բզկտելով սիրտն երկնքին:

Վարդանն հեծած էր բոցաշունչ
«Վիշապ»ն աղուոր,
Խրխիւնցն որուն պղնձաձայն
Կը տարածուէր մինչեւ հեռուն:
Մէջքն էր կապած ոսկեգօտին,
Լանջքին վրայ եւ ազդրերուն
Կը շողային
Պղնձաձող պատեաններ կոտ:
Գըլխուն պողպատ ձող սաղաւարտ,
Վրան՝ արծիւ հարթաքանդակ,
Նշան տոհմին իր քաջարի:
Հագարատր աչքեր ժրպտուն
Կ'ողջունէին
Սպարապետն Հայոց Մեծաց,
Որ նպոյածքով լայն ու խոհուն՝
Կ'ընդգրկէր ողջ բանակն անեզր՝
Մահն անգոսնող զինուորներուն:
Հովի բերնին կը ծփային
Նիզակներու ծայրին բարձած
Դրօշ, խաչվառ,
Յոյսերու պէս պայծառափայլ:

* 1975 թվականի դեկտեմբերի 19-ին, ուրբաթ օրը, Երևանում, հանդիսավոր իրադրության մեջ բացվեց 451 թվականի Ավարայրի հերոսամարտի զորավար Կարմիրն Վարդան Մամիկոնյանի մոմուսնետալ, պղնձակոթի հուշարձանը (գործ՝ տաղանդավոր արվեստագետ Երվանդ Քոչարի, ճարտարապետ՝ Ստեփան Քուրքչյան):

Քաղաքամայր Երևանի ճարտարապետական կերպարը հարստացնող ու գեղեցկացնող զորավար Վարդան Մամիկոնյանի հուշարձանի բացման առիթով մեր ընթերցողների ուշադրությանն ենք ներկայացնում նաև անվանի բանաստեղծ Եղիվարդի «Կարմիր Զօրավար» պոեմից հատվածներ:

ՔԱՋՆ ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՄԻԿՈՆՅԱՆԻ ԱՐՁԱՆԸ ԵՐԵՎԱՆՈՒՄ

*
*
*

«Չօրավարներ ու գինուորներ
Մեր հայրենեաց,
Բազում անգամ
Կրտսեր ենք մենք բռնադատեալ՝
Ուրիշներու փառքին համար,
Պիտի կոտինք բաց այս անգամ՝
Սիրոյն համար մեր Աստուծոյն,
Պաշտպանելու
Մեր խղճմտանքն ու մեր հաւատը:
Գիտե՛մ, սիրտերն ամենուն ձեր
Կը բաբախեն՝
Մահուան յօժար տրոփիւնով
Եւ կ'ըստանան մեծ գրոհին՝
Հարուածելու կայծակնաթափ
Ասպակներն ամբարհաւան
Մեր հոգիին ու մեր երկրին,
Որ եկեր են ասլշուպելու
Խիղճն ու սրտին մեր բոլորին:
Չունինք երկիւղ թիւն անոնց,
Երկու անգամ չի մտնիր մարդ:
Թող մեր մարմնով մտնի բնդմիշտ
Մահն հայրենեաց,
Հազար ողջո՛յն նահատակաց»:

*
*
*

«Յն ա՛նդր, քաջեր, մա՛հ ուտիին»-
Զայնեց ուժգին
Սարսափելուն Հայոց Մեծաց,
Կեցած ձիւս ասպանդակին,
Բարձրացնելով ձեռքն իր խրոխտ,
Պատգամ մ'ինչպէս արիւնագիր:
Հոփի թևով ու փողերու
Երկարածիգ՝
Արձագանգեց ձայնն այդ կախարդ
Սիրտերէ սիրտ,
Պատուելով կուրծքն Ասարայրի:

*
*
*

Մոռցած ինքզինք, տեղ, ժամանակ՝
Կը կրտսեր ան,
Իր ուժին մէջ տասնապատկուած,
Հարուածներուն ներքեւ իր շանթ՝
Կը փոռէին մարդ, երիվար:

*
*
*

Կը կոռէր ան,
Վրէժխնդիր ու տեսլամար,
Որպէս ոգին Հայ աշխարհին:
Յաւերժութեան անթաքթ հայոյ
Էակ մ'ինչպէս՝
Բացեր էր ան դուռն հոգիին
Անճանաթէն զալիք ուժին:

*
*
*

Սաղաւարտն էր թըրեր զըլխէն,
Ու վահանն իր դարձեր էր մաղ,
Իսկ վերքերէն կը ժայթքէր բոց՝
Մահու հետով:
Կը խորանար խաւարն իր շուրջ,
Ինչպէս անդունդ,
Կը դողար հողն իր ոտքին տակ,
Ու կը թուէր քիչ քիչ սուզուիլ
Ծոցը մութին:
Կ'իյնար հերոսն Ասարայրի,
Հազար վերքով,
Լեռ մը ինչպէս լեռներու քով,
Ակոսներուն մէջ դեռ բռնած
Նետն ոտիսին:

*
*
*

Լուսարացին, գետի ափին
Քաջեր հազար
Կը ննջէին անգերեզման:
Յօղն ատտուան
Արցունք արցունք կը դողողար
Սարսափին դէմ այդ քարացան:
Երկինքն Հայոց աչք էր ստամ:

Այնտեղ էին
Նահատակ զօրքն ու զօրականք,
Մահուան մէջն իսկ եղբայրացած,
Սուրերն իրենց՝
Արեւին դէմ փայլակնացայտ,
Ծիծաղ մ'ինչպէս սառ ու անգութ:
Մութ շեղջին դէմ մարմիններու,
Հազար վերքով
Ինկած էր քաջն Ասարայրի.
Սաղաւարտն իր նետուած հետուն,
Մաղ էր դարձեր մահուան պատուար
Վահանն իր կոտ՝ ինկած կողքին,
Բաց կը մնար դեռ իր աչին,
Արիւնթաթախ իբրեւ կայծակ,
Մեր արտոմութեան սուրն անխորտակ:

*
*
*

ՎԵՐՋԵՐԳ

Անցան օրեր ու տարիներ
Անցան դարեր.
Հեղեղելով արիւնն իրենց
Մագաղաթին մեր պատմութեան,
Խորհուրդն որուն՝
Մենք բնթեղնել կարենալու
Համար իշանք բիր անգամներ
Ծոցն հողերուն:

Անցան մեզմէ, մեր դարերէն,
Հազար իշխան ու զօրական,
Փառք ու պալատ,

Բաց մնաց միշտ խորն սիրտերում
Բոցե պատկերն մեծ մերտսին
Ասարայրի,
Չիուն վրբան իր սպիտակ,
Իբրեւ պատգամ՝
Մահուան ընդդէմ մաքառելու:

Անցան դարեր,
Կրակն ինչպէս բլխող անշէշ,
Բիրաւորներ գացին մահուան,
Սիրտերն իրենց լրած սեղան
Հայրենիքին,
Պահելով միշտ խորհուրդն անյաղթ
Իրենց ցեղին,
Որ կը մաքրէ ժանգն ու արատ
Հոգիներէն մեր բոլորին:

Դարեր յետոյ,
Երիվարովն իր հրեղէն
Կեցած նորէն
Հողին վրայ իր պապերուն,
Ինչպէս երբեմն
Դաշտին վրայ Ասարայրի,
Պարսիկին դէմ մեր օրերուն,
Կը նայի ան
Մեր նորագոյրս հայրենի տան,
Աստուծոյ մը ծնունդին պէս
Առած մարմին,
Ընթմակ յոյսէն ու հաւատքէն
Մեր կոյսերուն,
Պարմաններուն և ծերերուն,
Ոսկորներէն նահատակաց:

Հոն են շէնքերն,
Նոր քաղաքներ ու նոր փառքեր,
Ուժը պատմող

Ստեղծագործ ժողովուրդին
Մեր դարաւոր:
Խորշն այդ անուշ
Աւերակէն մեր հայրենի
Որ ծաւալի պիտի ընդհուպ
Ազատելու լքուած հողերն
Մեր պապերուն:

Հոն է սիրտն իր, նոր պատարագ,
Գինին որուն նշխարքին հետ՝
Մատոյց պնքան առատօրէն
Ջւտքն ուժիրին:
Հոն է սիրտն իր,
Հին ըմպանակ և նոր բուրուստ,
Որկէ կաթիլ, ուրկէ բուրում
Կը թաւալի նորէն հիմա,
Մեզ ընկելու այդ հողերուն
Եւ իր սիրոյն
Ընդունարան անքակտելի:

Մեր հետն է ան,
Ասարայրի հերոսն անմահ,
Երէկ, այսօր ու յաիտեան.
Գօտիէն կախ դեռ կ'երկարի
Ծուքը սուրին արիւնակաթ,
Եւ այդ սուրով կը զարնէ ան
Արարատին,
Մեր պատմութեան Լացի Պատին,
Հրաւիրելու ողջերուն հետ
Մտեղները իջած հողին՝
Ասկէ առաջ վաթսուն տարի,
Կրակներովն իրենց ոխին
Ու վրէժին
Հրդեհելու սիրտն ոստիին,
Պացարին մէջ վաղուան կարմիր:

